

astăzi la sfârșitul secolului al XX-lea un element didactic care oferă „măsurile practice pentru sănătate, munca agricolă și industrială, pentru stimularea energiilor creatoare, îmbogățirea culturală a oamenilor, solidaritatea lor”.

Programul complex al construcțiilor (ex. locuințe, dotări sociale și culturale, alimentarea cu apă, alinierea mai depărtată a caselor de artera de circulație, aspectul lățimii drumurilor și mai puțin al calității lor), realizate în satul Dioști în urmă cu aproximativ 60 de ani, este prezentat cu acuratețe și multă migală de M. Bălăianu în cuprinsul lucrării. Construcțiile realizate la Dioști după incendiul din 1938 reprezintă și astăzi un model valoros pentru multe sate românești, atât în privința locuințelor, cât și a anexelor gospodărești.

M. Bălăianu a întreprins o muncă de mare anvergură pe plan intelectual și organizațional, acțiune în care sunt de remarcat atât pregătirea tehnică – ce conferă rigoare cercetărilor întreprinse, cât și bogata documentare bibliografică.

Prin alegerea domeniilor și modul lor de analiză, lucrarea elaborată de M. Bălăianu reprezintă un model de referință pentru domeniul monografiei satelor.

Trăilă Cernescu

HENRI H. STAHL.

Povestiri din satele de altădată, cu ilustrații și comentarii de Paul H. Stahl. București: Editura Nemira, 1999.

Lucrarea lui Henri H. Stahl necesită de la început câteva precizări nu atât prin faptul că prezintă deosebiri față de alte cărți ale autorului, cât mai ales prin aceea că pune în evidență personalitatea sa complexă – mai puțin cunoscută, poate, de tinerii sociologi ca cercetător remarcabil al satelor românești.

Henri H. Stahl a participat de la început la cercetările Școlii sociologice de la București, nerenuțând la teren – ca izvor de informații sociologice – nici la anii senectuții. Profesorul mergea cu studenții și cu ceilalți colegi de la catedra de sociologie, arătând o mare disponibilitate pentru cercetarea concretă și un interes deosebit pentru viața socială a

populației. Cine l-a cunoscut pe profesor nu poate să nu aibă o reacție de tresărire la fotografia de pe coperta cărții, care-l înfățișează stând de vorbă cu un țăran în anii '30.

Fotografia este plină de învățăminte atât pentru studenții, cât și pentru cercetătorii din domeniu, întucât aceasta nu înfățișează numai concentrare și naturalețe dar și interesul interior și purtarea firească în realizarea convorbirilor cu persoanele investigate.

Henri H. Stahl era convins de valoarea relatărilor persoanelor investigate, pentru cercetarea sociologică de teren.

În demersul și dorința de a cunoaște cât mai exact viața socială a satelor românești, profesorul Henri H. Stahl îi sfătuia pe studenți să noteze nu numai răspunsurile precodificate ci întreaga relatare a persoanelor intervievate, de aici izvorând, de multe ori, sugestii interesante pentru cercetarea socială.

Paul H. Stahl, fiul profesorului care a realizat ilustrațiile și comentariile la carte, cunoscut cercetător și profesor în domeniul vieții sociale, cu ample lucrări colective despre arhitectura din diverse zone ale României, are meritul de a fi pus în fața publicului o lucrare plină de învățăminte.

Modul de prezentare a povestirilor este bine ales întrucât permite cititorilor o introducere imaginară în epocă, fără intervenții care – probabil – ar fi putut schimba unele nuanțe.

La baza grupării povestirilor au stat așa cum precizează Paul H. Stahl, elementele ce le apropie:

a) primele șapte sunt legate de obiceiuri, întâmplări neobișnuite din viața satului,

b) al două grupă este alcătuită din patru povestiri care cuprinde întâmplări legate de folclorul muzical (caz în care H. Stahl a colaborat strâns cu Constantin Brăiloiu);

c) grupa a treia cuprinde șapte povestiri referitoare la munca și destinele oamenilor;

d) grupa a patra este alcătuită din cinci povestiri redată în stenogramele legate de „una dintre preocupările cele mai statornice ale lui H.H. Stahl, cea a vieții satelor devălmașe, în primul rând din Vrancea”.

Ultimele patru povestiri au ca temă moartea, așa cum este ea privită de oamenii satelor românești.

Oamenii de la țară indiferent de statutul lor – țărani săraci, țărani îmbogățiți, preoți de

țară – au fost înfățișați cu vorbele lor, din vremea în care au făcut relatările, păstrându-se numele adevărate, fapt justificat de Paul H. Stahl prin trecerea a peste 60 de ani de la realizarea stenogramelor.

Cele 48 de ilustrații prezentate de Paul H. Stahl în lucrare se referă la: locuințe, biserici, cimitire, persoane, obiceiuri etc, fiind relevante nu numai pentru anumite tipuri de activități, ci deopotrivă pentru spiritualitatea și complexitatea vieții sociale a populației rurale din diverse zone ale României, astfel încât cititorul care nu-și poate imagina trecutul din povestirile prezentate este ajutat de bogatul material fotografic.

Credințele despre comori prezentate în prima parte sunt răspândite nu numai la noi ci și la alte persoane, peste tot fiind însă puse în legătură cu lumea puțin cunoscută așa cum menționează Paul H. Stahl, care face următoarea relatare interesantă din această perspectivă: „Ca și în alte povestiri legate de ființele ce populează lumea credințelor, sau ca și în povestea doctorului Faust, avantajele sunt însoțite de primejdii. Nu rareori, căutătorii de comori au găurit pereții vechilor monumente stricându-le: urmele acestor căutători le-au zărit la ruine de biserici părăsite, la ziduri de vechi cule. Gândul că oamenii trecutului au ascuns prin pereți sau prin gropi lucruri de preț se leagă numai de o tradiție încă vie, care făcea ca până în secolul trecut oamenii să aibă lucruri de ascuns banii sau obiectele de preț. Năvălirile neîncetate, războaiele care se succedeau unul după altul, au făcut să stăruie credința în existența unor comori ascunse. Iar cele care de-a lungul timpului au fost cu adevărat găsite confirmă prezența lor.

Suntem – aici – în prezența unor fapte relevatoare pentru situația populației studiate, și nu numai, care a trecut prin nenumărate evenimente ce au stat la baza comportamentului adoptat.

Faptul că cerul este „greu de stele” are o mare semnificație pentru lume, întrucât „fiecare om are o stea, care cade atunci când moare”.

Din această perspectivă se pare că ciobanii cunoșteau cel mai bine stelele, întrucât trăiau mai mult sub cerul liber. Rela-

țiile moșului Brăilă ne arată pe de o parte modul de cunoaștere a cerului, iar pe de altă parte propria interpretare.

Atât la români, cât și la alte popoare zodiacul și gromovnicul erau cunoscute în secolul trecut, fiind tipărite în calendare, arătând oamenilor ce avea să se întâmple peste an (Paul H. Stahl).

Întrucât agricultura era ocupația cea mai însemnată a trecutului, avem și argumente datorită faptului că agricultura era ocupația cea mai însemnată.

Mergând în continuarea acestei sinteze, este relevantă observația lui Paul H. Stahl cu privire la însemnările realizate de Henri H. Stahl.

Într-o sinteză de mare finețe asupra evoluției gândirii persoanelor în timp, vis-a-vis de starea agriculturii, Paul H. Stahl arată cum după părerea persoanelor intervievate de profesor, toate devin mai rele în domeniul agriculturii care odinioară era mai ușoară și mai spornică.

Toți oamenii doresc o viață lungă, dar cuminența trecutului duce către sprierea de viață prea lungă. Cu toate acestea lumea rurală adoptă o poziție concretă și plină de învățăminte pentru grija față de ultima parte a vieții.

„Intimitatea dintre bătrânii de odinioară și „lumea ailaltă”, cea de după moarte, este adevărată; de nenumărate ori au întâlnit prin sate bătrâni care își pregătesc totul pentru înmormântare, hainele, pânzele de pus în coșciug, coșciugul chiar. Această prevedere se leagă strâns de dorința ca ritualul de înmormântare să fie întreg, să nu se uite nimic, acesta fiind singurul mod de a putea străbate lungul drum spre „lumea ailaltă”, ce duce la morții mai de demult și care te ajută să-I regăsești”.

Interesantă și plină de învățăminte pentru populație, specialiști și politicieni este relatarea lui Moș Temătoru care este supărat pentru că se taie pădurea.

„... pădurea s-a tăiat dintotdeauna, era una din părțile esențiale ale devălmășiei sătești. Fiecare sătean tăia pentru gospodăria lui lemne „după putere și nevoie”, începând din secolul al XIX-lea, pădurile Vrancei sunt tot mai mult tăiate pentru a fi vândute. Ori piața, mai ales cea internațională, are nevoi

nelimitate; cu mijloace moderne, se taie pădurea fără nici un criteriu de protecție. Tăiau și țărani (cum, de altfel, taie chiar și în zilele noastre sălbatic, distrugând pădurile), dar Vrancea era invadată de societăți forestiere cu capital internațional. Până prin anii șaizeci am putut vedea în Vrancea dealuri întregi rămase golașe, fără pic de vegetație, cu pământul devenit noroios și curgând devale, nemaifiind fixat de rădăcinile arborilor. Un astfel de jaf s-a putut face și după înființarea Sovrom-urilor care au despădurit Obcinele Bucovinei”.

Într-o relatare cu privire la devălmășie sunt prezentate schimbările care au avut loc în peisajul sătesc prin construirea de case, delimitarea terenurilor agricole, a grădinilor.

La delimitare se întrebuița parul care era numit „potcă” (dacă nu-l respecti te pocește). „El previne pe cel care se apropie de el: „nu trece de acest loc”, nu intra înăuntru. Astfel de semne de hotar și de proprietate se regăsesc și aiurea în Europa. „A muta un par” însemna a schimba un hotar și aceasta nu se făcea decât cu voia obștei; or, în vremea lui moș Temătoru, oamenii încep să schimbe de capul lor locul parilor, folosind dezordonat același mijloc de delimitare.

Toate schimbările care îl supără pe moș Temătoru arată disoluția devălmășiei arhaice. Cele ce se întâmplau în Vrancea s-au întâmplat peste tot în Europa: părțile devălmașe ale moșiilor sătești au fost progresiv – ocupate, mai ales de către agricultură”.

Reformele agrare au condus ca orice schimbare de proprietate la certuri nesfârșite. „Sătenii primeau pământ, dar pierdeau munții, pădurile, uneori islazul: or, economia lor avea nevoie de toate categoriile de terenuri”.

Henri H. Stahl a surprins într-un mod strălucit nu numai modul de viață din rural ci și schimbările care începeau să apară satele de altă dată și care dădeau naștere la nedumeriri, și la încurcături greu de rezolvat de către săteni, întrucât se produceau schimbări atât în rostul lucrurilor așa cum era el stabilit de generații, cât și în modul de raportare la proprietate.

Trăilă Cernescu

CRISTIAN CIUPERCĂ.

Cuplul modern – între emancipare și disoluție. Alexandria: Editura Tipoalex, 2000, (331 p.)

Sociologul Cristian Ciupercă ne propune o viziune personală asupra interogațiilor legate de problematica cuplului și a preocupărilor generate de tematica psihosociologiei familiei. Aceasta îmbogățește peisajul publicistic românesc, înscriindu-se în tendința reprezentată de specialiști de prestigiu cum ar fi: N. Mitrofan și Iolanda Mitrofan. (1999). „Elemente de psihologia cuplului”; M. Voinea. (1996). „Psihosociologia familiei”; P. Iluț. (2000). „Iluzia localismului și localizarea iluziei”; I. Mihăilescu. (2000). „Familia în societățile europene” etc.

În cele nouă capitole ale cărții este tratată progresiv ideea centrală a lucrării, dinamica rolurilor în cuplu fiind studiată mai întâi în societățile tradiționale, insistându-se ulterior asupra consecințelor generate de modificarea rolurilor în cuplul sfârșitului de secol al XX-lea. Analiza schimbărilor din structura familiei evidențiază unele cauze care s-au constituit în factori catalizatori ai fenomenului, dintre care autorul insistă asupra feminismului și dinamicii vieții sociale. Remarc aici că este accentuat faptul că schimbarea rolurilor este produsă mai mult de evoluția societății și mai puțin de ideologia mișcării feministe, care, de obicei, se consideră motorul acestor schimbări (p. 55).

În viziunea lui C. Ciupercă mutațiile produse în structura familiei pot fi explicate prin apelul la polaritatea comunitate-societate, formulată de F. Tönnies (1887). Preluând conceptele sociologului amintit, autorul propune un nou cadru explicativ pentru evoluția cuplului și identifică trei tipuri de familii: comunitară, de trecere și societală. Societatea industrială permite evoluția familiei comunitare spre cea de trecere, prin intermediul bărbatului, în timp ce emanciparea femeii a contribuit la proliferarea modelului societal (p. 92). Acest model se constituie într-o constantă explicativă a întregii lucrări, prin intermediul său realizându-se paralelismul cu noțiunile clasice din literatura de specialitate: familie tradițională, nucleară și modernă. În acest context autorul identifică conceptul de